
УДК 621.391

Г.В. Певцов, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, К.І. Хударковський, А.М. Гордієнко

Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Харків

РЕАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Наведено основні підходи, які використовує Російська Федерація в інформаційному протиборстві з Україною. Визначено, що російська пропаганда має три категорії споживачів – внутрішня аудиторія, українська аудиторія та аудиторія решти світу. Зазначено, що подача інформації російськими засобами масової інформації завжди однаково тенденційна та видається за шаблоном. Інформаційний тиск підкріплюється завданням збитків життєво важливим інтересам держави в політичній, економічній, енергетичній, оборонній та інших сферах діяльності.

***Ключові слова:** дезінформація, інформаційна війна, інформаційний простір, маніпулювання інформацією.*

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день традиційні концепції ведення війни набувають глибоких змін. Уходять в минуле стратегії ведення війни на виснаження та знищення. Їм на зміну приходять концепції непрямих дій, паралельної війни, стратегічного паралічу та інші, які враховують нові фактори уразливості сторін [1-10]. В цих концепціях виділяються три сфери ведення війни: фізична, ментальна і моральна.

В цих умовах інформаційне протиборство набуває нової форми боротьби сторін, у якій використовуються спеціальні засоби, що впливають на ін-

формаційне середовище і психологічний стан противника і захищають свої інформаційні ресурси і особовий склад в інтересах досягнення стратегічних цілей воєнного конфлікту.

Дана тенденція є однією з найголовніших у сучасній збройній боротьбі.

Інформаційне протиборство вже стало основним змістом воєнних конфліктів, як в період їх підготовки, так і в ході їх ведення.

Мета статті – визначення можливих способів реалізації цілей інформаційного протиборства в умовах загострення воєнно-політичної обстановки в Україні за результатами аналізу відкритих інформаційних джерел.

Основний матеріал

За умов глобальної інтеграції та жорсткої міжнародної конкуренції головною ареною зіткнень і боротьби різновекторних національних інтересів держав стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають змогу державам реалізувати власні інтереси без застосування воєнної сили, послабити або завдати значної шкоди безпеці конкурентної держави, яка не має дієвої системи захисту від негативних інформаційних впливів [10].

Україна, в силу свого геополітичного розташування, стала об'єктом боротьби країн Західної Європи, США та Росії, яка у воєнно-політичній сфері проявляється у руйнуванні інтеграційної політики України:

- створенні перешкод відносно інтеграції України в ЄС – з боку Росії;
- недопущенні поглиблення інтеграції України з Росією – з боку західних держав та США.

Після анексії Криму, яка використовувалась з метою залякування воєнно-політичного керівництва України та створення точки входу для подальшого підсилення позицій Російської Федерації (РФ) в Україні, основні зусилля РФ у галузі інформаційної боротьби на материковій частині України зосереджені на її східному та південно-східному регіонах, в яких, в основному, зосереджена промисловість України, що практично формує бюджет держави. Це найбільш густозаселені регіони, більшість населення яких є російськомовним. Для досягнення своїх цілей РФ, як підкреслюють іноземні засоби масової інформації, комбінує інформаційну кампанію, економічний тиск, засоби кібервійни і застосування добре навчених військ спецпризначення.

В інформаційному протиборстві РФ використовує наступні способи:

- маніпулювання суспільною свідомістю та політичною орієнтацією соціальних груп населення країни з метою створення політичної напруженості та контрольованого хаосу;
- створення атмосфери негативного відношення до культурної спадщини противника, втрати національної свідомості;
- дестабілізація політичних відносин між партіями, об'єднаннями і рухами з метою провокації конфліктів, розпалювання недовіри, підозрілості, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції і навіть громадянської війни;
- зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади та управління, інспірація помилкових управлінських рішень;
- дезінформація населення про роботу державних органів, підрив їхнього авторитету, дискредитація органів управління;
- провокування соціальних, політичних, національних і релігійних зіткнень;

- ініціювання страйків, масового безладу та інших акцій економічного протесту;
- утруднення прийняття органами управління важливих рішень, тиск при їх прийнятті;
- підрив міжнародного авторитету держави, його співробітництва з іншими країнами;
- завдання збитків життєво важливим інтересам держави в політичній, економічній, енергетичній, оборонній і інших сферах.

У інформаційній війні проти України беруть участь:

- державні інформаційні агенції та телебачення;
- приватні медіа, власники яких пов'язані з Кремлем;
- популярні телеведучі і менеджери крупних засобів масової інформації (ЗМІ);
- міністерства і відомства;
- Інтернет-блогери та активно налаштовані громадяни Росії та проросійсько налаштовані громадяни України (“агенти Кремля”);
- Інтернет-боти (роботи).

Російська пропаганда має три категорії споживачів – внутрішня аудиторія, Україна і решта всього світу. Цілі Кремля всередині – домогтися лояльності росіян, співчуття народу Півдня та Сходу України і змусити повірити в образи зовнішніх ворогів. В Україні – дезінформувати недосвідчених споживачів новин і посягти паніку, особливо на Півдні та Сході. На Заході – дискредитувати українську революцію і нову владу.

З метою створення політичної напруженості та хаосу здійснюється маніпулювання суспільною свідомістю та політичною орієнтацією соціальних груп населення України, що з боку РФ та проросійських сил в Україні проявляється на всіх рівнях:

- на державному рівні – у виступах вищого керівництва РФ [11], у нагородженні цілої низки російських телевізійних каналів за “правдиве” висвітлення подій в Україні [12], скликанні Ради Безпеки ООН за ініціативою Росії щодо ситуації в Україні. Один з керівників фракцій в Держдумі РФ офіційно відправив листи до міністерств закордонних справ Польщі, Угорщини та Румунії, в яких були викладені пропозиції щодо проведення референдумів з питань повернення раніше втрачених західних територій України до цих держав. Тобто РФ таким чином натякає на можливість перегляду післявоєнних кордонів, хоча заключним актом наради з безпеки та співробітництва в Європі (1975 рік) була підтверджена їх непорушність, як гарантія миру та стабільності в Європі;
- на місцевому рівні – проросійські сили в Україні намагаються висвітлювати інформацію щодо останніх подій на півдні і сході України в трактовці російських засобів масової інформації РФ. Для цього проросійські сили захоплюють теле-передавальні центри у східних регіонах, вимикають

українські телеканали та підключають в мережу мовлення російські канали, створюють власні інформаційні ресурси в мережі Інтернет (найбільш відомим є сайт “Русская весна” [13]).

З метою провокації конфліктів, розпалювання недовіри, підозрливості, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції і навіть громадянської війни здійснюються спроби дестабілізації політичних відносин між партіями, об'єднаннями і рухами. Це проявляється у негласній підтримці незаконних новостворених військових формувань та так званих “народних” губернаторів, рад та мерів (усі російські ЗМІ висвітлюють інформацію з боку підтримки даних формувань), не визнанні легітимності вищого керівництва України, не визнанні законності проведення виборів Президента України, не виконанні українською стороною Женевських домовленостей від 17 квітня 2014 року.

З метою дестабілізації обстановки в Україні з боку РФ здійснюється масова дезінформація населення. Основні сюжетні лінії російських медіа:

– владу в Україні захопили фашисти, які вбивають людей. Фашисти – фанати націоналіста Степана Бандери, якого вбили агенти радянського КДБ в Мюнхені в 1959 році, онуки українських партизан УПА, які їдуть до східної України і АР Крим вбивати росіян;

– в Україні хаос, влади немає, вона вся в руках радикалів-бандерівців;

– в Києві снайпери вбивали людей з будівель, які контролював Майдан. Отже снайпери – це радикали Майдану;

– радикали, яким допомагає Америка, хочуть знищити росіян в Україні.

На українському інформаційному напрямі в Росії найбільш поширений прийом – “у всьому винні нацисти і бандерівці”. Якщо вірити російським ЗМІ, людей на Майдані розстрілювала опозиція, а вбивство в Донецьку мітингуючого за мир донеччина-свободівця було справою рук самих же націоналістів, у інших інтерпретаціях – вбитий був “за Росію” і став жертвою націоналістів з Правого сектору. Вбивство українського військового в Криму також, за версією кремлівських медіа, реалізовано членами Правого сектору – “бойовиками із Західної України”. В Одесі спалили проросійсько налаштованих громадян активісти Правого сектору.

У східних та південних регіонах України підсилюються страхи населення, що загрожують російськомовним громадянам. За матеріалами відкритих джерел наведемо чутки, які підживлюють учасників проросійських мітингів:

1. Деякі керівники держави стверджують, що всі, хто не розмовлятиме українською мовою, будуть виселені з України.

2. Приватна військова компанія США Blackwater готує і веде війну в Україні.

3. В Донецькій та Луганській областях в анти-терористичній операції беруть участь не офіційні силові структури України, а перевдягнутий Правий сектор і бандерівці, які в потрібний момент почнуть різанину росіян в Донбасі.

4. Українські солдати, що приїхали в область, б'ють тих, хто спілкується з ними російською мовою.

5. На підприємстві примушують відраховувати частку зарплатні на відновлення Майдану та утримання Правого сектору.

6. На Донбасі затоплять шахти для зберігання ядерних відходів із США та Європи.

7. Геї, педофіли та зоофіли візьмуть владу в руки і одружать всіх зі всіма.

8. В армію мобілізують наркоманів, яким підсипають в чай наркотики, щоб вони виконували будь-які накази.

9. Українська влада планує скасувати свята 8 березня, 1 травня та 9 травня, а замість них запровадити свята для українських націоналістів.

ЗМІ РФ продовжують нагнітання обстановки навколо російської мови. Так, російське телебачення підготувало сюжет, у якому журналістка завіряє, що у м. Харкові російською мовою заборонили навіть думати – “націоналістичне божевілья в псевдодемократичній Україні настільки вплинуло на менталітет і поведінку інтелігенції, що керівники вузів бояться сказати зайве слово і виступити на захист російської мови”.

Подача інформації завжди однаково тенденційна та видається за шаблоном. Наприклад, коли мова йде про Україну або про будь-якого іншого геополітичного “ворога” Росії, редактори каналів і ведучі не гребують формулюваннями “імовірно”, “за деякими даними”, “є інформація”. При цьому джерела або не називаються, або вони некомпетентні і необ'єктивні.

Інформаційний тиск підкріплюється завданням збитків життєво важливим інтересам держави в політичній, економічній, енергетичній, оборонній і інших сферах діяльності. Так, з 1 квітня 2014 року “Газпром” підняв ціну за 1000 куб. м. газу з \$ 268,5 до \$ 485. Доля експорту в РФ зменшилась з 40 % до 17 % та прогнозується її подальше падіння.

Висновки

Нажаль, у державі в цілому, як і у Збройних Силах України, недостатньо ефективна система ведення інформаційної боротьби.

Тому, Указом Президента України введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року “Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України” [14] у якому передбачається вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й

нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, у тому числі:

– визначення механізму протидії негативному інформаційно-психологічному впливу;

– розробка проекту Стратегії розвитку інформаційного простору України, в якому, зокрема, визначити мету, завдання, структуру та режим функціонування національної системи забезпечення інформаційної безпеки держави та проекту Стратегії кібернетичної безпеки України;

– розробка проекту Закону України про кібернетичну безпеку України.

Для запобігання хибним інформаційно-психологічним впливам потрібно дотримуватися низки правил:

– критично відноситись до будь-якої пропаганди зарубіжних засобів масової інформації, а більш довіряти інформації з офіційних джерел та видань;

– перевіряти та порівнювати інформацію від декількох джерел;

– не драматизувати обставини, які відбуваються навколо та в інформаційному середовищі;

– бути пильними та не йти на поводу ворожих пропагандистів, завданням яких є створення у вашій свідомості бажаного для них уявлення про поточну ситуацію.

Список літератури

1. *Основи стратегії національної безпеки та оборони держави: підр. / В.Г. Радецький, О.П. Дузь-Крютченко, В.М. Воробійов та інші. – К.: НУОУ, 2009. – 596 с.*

2. *Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам. Навч. посібник / В.Б. Толубко та інші. – К.: НАОУ, 2003. – 340 с.*

3. *Певцов Г.В. Забезпечення інформаційної безпеки регіону: проблема, концепція та шляхи її реалізації / Г.В. Певцов, О.М. Черкасов. – Х.: Магістр, 2008. – 138 с.*

4. *Руснак І.С. Розвиток форм і способів ведення інформаційної боротьби на сучасному етапі / І.С. Руснак, В.М. Телелім // Наука і оборона. – № 2. – 2000. – С. 18-23.*

5. *Жук С.Я. Тенденції та перспективи розвитку інформаційної боротьби й інформаційної зброї / С.Я. Жук, В.О. Чмельов, Т.М. Дзюба // Наука і оборона. – № 2. – 2006. – С. 35-41.*

6. *Інформаційна безпека у воєнній сфері: проблеми, методологія, система забезпечення: [моногр.] / Г.В. Певцов, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, К.І. Хударковський. – Х.: Цифрова друкарня № 1, 2013. – 272 с.*

7. *Залкін С.В. Методичний підхід до виявлення ознак проведення спеціальної інформаційної операції / С.В. Залкін, С.О. Сідченко, К.І. Хударковський // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – Х.: ХУПС, 2012. – Вип. 2(31). – С. 85-88.*

8. *Певцов Г.В. Концептуальні підходи щодо забезпечення інформаційної безпеки у воєнній сфері / Г.В. Певцов, С.В. Залкін, А.О. Феклістов // Системи обробки інформації. – Х.: ХУПС, 2011. – Вип. 2 (92). – С. 57-59.*

9. *Основні особливості ознак проведення інформаційно-психологічної операції російської федерації в Автономній Республіці Крим / Г.В. Певцов, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, К.І. Хударковський, А.О. Феклістов, А.В. Антонов // Наука і техніка Повітряних Сил. – 2014. – № 1 (14). – С. 37-39.*

10. *Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджена Указом Президента України від 8 липня 2009 року № 514/2009.11.*

11. *Сайт Правда-ТВ. Онлайн трансляція ефіра прес-конференції “Прямая линия с Путиным” 17 апреля 2014 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda-tv.ru/2014/04/17/52765>.*

12. *В. Путин наградил более 300 работников СМИ за “объективное освещение событий в Крыму” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vedomosti.ru>.*

13. *Сайт “Русская весна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rusvesna.su>.*

14. *Указ Президента України від 1 травня 2014 року № 449/2014 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року “Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України”.*

Надійшла до редколегії 3.04.2014

Рецензент: д-р техн. наук проф. О.М. Сотніков, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ ИНФОРМАЦИОННОЙ ВОЙНЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ УКРАИНЫ

Г.В. Певцов, С.В. Залкин, С.А. Сидченко, К.И. Хударковский, А.Н. Гордиенко

Приведены основные подходы, которые использует Российская Федерация в информационном противоборстве с Украиной. Определено, что российская пропаганда имеет три категории потребителей – внутреннюю аудиторию, украинскую аудиторию и аудиторию всего остального мира. Отмечено, что подача информации российскими средствами массовой информации всегда одинаково тенденциозна и издается по шаблону. Информационное давление подкрепляется нанесением ущерба жизненно важным интересам государства в политической, экономической, энергетической, оборонной и других сферах деятельности.

Ключевые слова: дезинформация, информационная война, информационное пространство, манипуляция информацией.

REALIZATION OF APPROACHES OF INFORMATION WAR OF RUSSIAN FEDERATION IN THE MODERN INFORMATION SPACE OF UKRAINE

G.V. Pevtsov, S.V. Zalkin, S.A. Sidchenko, K.I. Khudarkovskiy, A.N. Hordiienko

Basic approaches which are use by Russian Federation in the information opposing with Ukraine are resulted. Certainly, that Russian propaganda has three categories of users – internal auditory, Ukrainian auditory and auditory of the other world. It is note that serve of information the Russian mass medias always identically tendentious and published on a template. Information pressure refreshes oneself a causing damage to vitally important interests of the state in political, economic, power, defensive and other spheres of activity.

Keywords: misinformation, information war, information space, manipulation of the information.